

KIEMELT FIGYELMET IGÉNYLŐ GYERMEKEK AZ OKTATÁSBAN

Elnök: **Fejes József Balázs**
SZTE Neveléstudományi Intézet

OKTATÁSI REZILIENCIA – MIT TUDUNK EDDIG?

Fejes József Balázs
SZTE Neveléstudományi Intézet

Kulcsszavak: oktatási reziliencia; hátrányos helyzet

Az oktatási rezilienciával foglalkozó kutatások arra a kérdésre keresik a választ, hogy a hátrányos helyzetű tanulók egy része miért sikeres az iskolában, miközben hasonlóan hátrányos helyzetű társaik többsége sikertelen. Bár egyre gyorsabban bővül a reziliens tanulóakra fókuszáló empirikus kutatások száma, e vizsgálatok rendszerezése, a megközelítés előnyeivel és további lehetőségeivel kapcsolatos következtetések levonására napjainkig alig tettek kísérletet. Az előadás célja, hogy a nemzetközi szakirodalom áttekintésével összefoglalja az oktatási rezilienciával foglalkozó kutatások fontosabb eredményeit, valamint értékelje azokat. A pszichológiai kutatásokhoz hasonlóan az oktatás esetében sem alakult ki széles körű konszenzus a reziliencia előfeltételének tekinthető nehézségek meghatározásában. Általában a hátrányos helyzetű, valamint egyszerre hátrányos helyzetű és kisebbségi csoportba tartozó tanulókat vizsgálják. Az oktatási reziliencia fogalma elsőként a lokális problémák megoldására fókuszáló, jellemzően néhány osztályra, iskolára kiterjedő kutatásokban tűnt fel, melyek jelentősen eltérő szemléletet követtek a reziliens tanulók azonosításakor (pl. Martin és mtsai, 2010; Rivera és Waxman, 2007; Waxman, Garcia és Read, 2008). A kutatások újabb vonulatát a nemzetközi tudásszint-vizsgálatok jelentik, melyek a fogalom egységesítésének irányába mutatnak. A PISA- és a TIMSS-felmérések is kitérnek a reziliens tanulók arányára, amit leginkább a családi háttér összevont mutatója alapján az alsó negyedbe, de teljesítményüket tekintve a felső negyedbe tartozó tanulókkal azonosítanak (pl. Erberer és mtsai, 2015; OECD, 2016). Adott országon belül a reziliens tanulók iskolák közötti eloszlásának feltárása a megközelítés egy további területe, amit jellemzően az iskolák egyéb szempontok szerinti összevetésével egészítenek ki az eltérések feltárása érdekében (pl. Agasisti és Longobardi, 2014; Papp, 2013; Széll, 2015). Az említettek mellett további, a tanulók fejlődését – főként longitudinális vizsgálatokkal – követő munkákkal ugyancsak találkozhatunk, melyek a beavatkozási pontok idejét vagy a befolyásoló tényezők interakcióját tekintve kínálhatnak értékes tudást (pl. Cutuli és mtsai, 2012; Csapó és mtsai, 2016). A nem rendszerszinten végzett vizsgálatok a reziliens és a nem reziliens hátrányos helyzetű tanulók között elsősorban a tanulási környezet észlelése, a pedagógusok osztálytermi gyakorlata, valamint a tanulók motivációs jellemzői, önszabályozása kapcsán találtak eltéréseket. A nemzetközi mérések eredményei főként korábbi tudásunk megerősítéseként értelmezhetők, új faktorok, összefüggések azonosítása eddig rendszerszinten alig látható, habár az oktatás méltányosságának egy további, lényeges indikátorához jutottunk általuk. Az egy-egy iskolarendszer egészére fókuszáló kutatások előnyeinek kiaknázása – hasonlóan a követéses vizsgálatokhoz – vélhetően a rendelkezésre álló további információk gazdagságától függ leginkább.